

PROGRAM ROBÓT BUDOWLANYCH W OBIEKCIE ZABYTKOWYM

Rodzaj obiektu: **obiekt sakralny**

Nazwa obiektu: **Kaplica św. Katarzyny**

Inwestor : **Gmina Miejska Lidzbark Warmiński
ul. Świętochowskiego 14
11-100 Lidzbark Warmiński**

Adres inwestycji: **ul. Bartoszycka, dz. Nr 121 obręb 05 Lidzbark Warmiński**

Opracowanie: **inż. Józef Żelichowski
Upr. Nr 117/88/OL**

Lidzbark Warmiński, luty 2023 r.

1. Podstawa Opracowania:

- Zlecenie Inwestora
- Wizja lokalna, pomiary i dokumentacja fotograficzna
- Inwentaryzacja architektoniczna aut. A. Wysocki Olsztyn 1992 r.
- Przepisy techniczno-budowlane, Prawo budowlane i obowiązujące Polskie Normy
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568
- Dokumentacja konserwatorska z października 2022 r. aut. Mgr Mirosław Cholewka – Dyplomowany Konserwator Zabytków

2. Informacje ogólne o obiekcie

Przedstawiony program robót budowlanych i konserwatorskich opracowano w oparciu o Dokumentację Konserwatorską autorstwa mgr Mirosława Cholewki z pełnym wykorzystaniem zawartych w niej wniosków końcowych. Powyższe opracowanie stanowi integralną część składanej obecnie dokumentacji i jest dołączone w całości jako załącznik do wniosku.

Z tego powodu odstąpiono od zagadnień historycznych, opisanych w cytowanym opracowaniu a ograniczono się do istotnych tematów dotyczących stanu zachowania poszczególnych elementów zabytku oraz sposobów przywrócenia im trwałej wartości historycznej.

Kaplica jest obiektem wolnostojącym, jednokondygnacyjnym, wymurowanym z cegły ceramicznej, ręcznie formowanej, o wymiarach 30 x 15 x 8 cm, co w przybliżeniu odpowiada Cegle Romańskiej. Wyjątek stanowią górne partie sterczyn, przemurowanych w późniejszym terminie z wykorzystaniem XIX. wiecznej cegły formowanej już mechanicznie. Kaplica jest wybudowana na planie prostokąta o wymiarach 462cm x 612 cm, której szczyty zorientowano na kierunku Wschód-Zachód. Ściany szczytowe mają neogotycki charakter ze schodkowo- sterczynowymi elewacjami. Pomiędzy sterczynami wykonane są ozdobne ażurowe fryzy z cegieł. Wieżyczki sterczyn zakończone są czterospadowymi dachkami pokrytymi blachą cynkową. Budynek posiada jeden otwór drzwiowy w zachodniej ścianie szczytowej oraz jeden otwór okienny w podłużnej ścianie od strony południowej. Oprócz tego są jeszcze dwa otwory zamurowane prawdopodobnie ze względów praktycznych, kiedy jeszcze kapliczka była w użytkowaniu. Ostrołukowy otwór drzwiowy we wschodnim szczycie posiadał zbyt małe gabaryty i zastąpiono go większym w przeciwległej ścianie. Natomiast zamurowany otwór okienny, niezależnie od przesłanek dla jakich został zaślepiiony, powinien pozostać nadal zamurowany, ponieważ właśnie na nim,

od środka pozostał najlepiej zachowany tynk z ornamentalnymi dekoracjami, które należy zachować. Brak stolarki w otworach.

Budynek posiada dach dwuspadowy, pokryty dachówką ceramiczną zakładkową (holenderka).

Teren wokół kapliczki sztucznie zawyżony o około 20-30 cm, poprzez nawieziony gruz, obecnie przemieszany z humusem i porośnięty trawą.

3. Opis stanu zachowania poszczególnych elementów zabytku oraz wskazanie sposobu ich renowacji.

3.1. Dach - pokrycie oraz więźba dachowa

a. Stan istniejący

Budynek posiada dach dwuspadowy o równych połaciach, zawartych pomiędzy ścianami szczytowymi. Trzy dolne rzędy dachówek, tworzące okap, posiadają nieco mniejszy spadek bowiem są uniesione na nadbitkach krokwiowych dających przełamanie połaci. Pokryty jest dachówką ceramiczną zakładkową o wymiarach 36 cm x 24,5 cm, ułożoną na łątach, przybitych poprzez podłatniki do deskowania. Kalenica dachu jest zabezpieczona gąsiorami ceramicznymi. Gąsiorzy w kalenicy oraz skrajne pasy dachówek przyległe do ścian szczytowych ułożono na zaprawie murarskiej. Stan dachówek jest stosunkowo dobry. W całej ilości 728 użytych dachówek zauważono około 60 szt. które mogą być uszkodzone, co stanowi poniżej 10%. Niektóre dachówki doznały przemieszczenia w pionie, co nie musi oznaczać uszkodzonego zaczepu dachówki a jedynie destruktu łąt. Połączenia skrajnych pasów dachówek ze ścianami szczytowymi nie są zabezpieczone obróbkami blacharskimi a jedynie wygładzonymi pasami zaprawy. Połąć dachową przedstawiają zamieszczone niżej Fot. 1 i Fot. 2 ze szczegółami pokrycia.

Fot. 1. Połąć dachowa z przekryciem dachówką ceramiczną

Fot. 2. Szczegóły pokrycia dachowego

Konstrukcją dachu jest drewniana więźba dachowa w układzie krokwiowo-jętkowym z płatwiami opartymi na jętkach. Spody krokwi opierają się na stropowych belkach drewnianych i są z nimi zlicowane. Okap dachowy na zewnątrz budynku uzyskano poprzez wprowadzone nadbitki krokwiowe, wysunięte poza lico ściany na 38 cm.

Fot. 3. Więźba dachowa kapliczki

Fot. 4. Połączenie krokwi z belką stropową z widoczną nadbitką

Stan drewna w elementach konstrukcyjnych jest stosunkowo dobry, mogą być jedynie obawy do nadbitek krokwiowych, które były narażone na ingerencję wody deszczowej a ich rzeczywisty stan może zostać określony dopiero po zdjęciu deskowania. Przynajmniej 1 szt. została już wcześniej wymieniona i jej końcówka nie odpowiada oryginalnemu wykończeniu. Połączenia poszczególnych elementów konstrukcyjnych ze sobą wykonano na pióro-wpust z kołkowaniem złącza. Dokładne wymiary, ich układ i przekroje są pokazane na rysunkach inwentaryzacyjnych w części graficznej.

Z całą pewnością należy przyjąć konieczność wymiany łąt z kontrłatami a także deskowania połaci dachowych. Deskowanie od spodu wygląda na dosyć przyzwoity stan, ale to tylko pozory. Wszystkie deski na okapach a także na styku z krokwiemi oraz końcówki przy ścianach szczytowych to niestety próchno.

b. Przyjęte rozwiązania budowlane w procesach naprawczych

Prace remontowe dachu należy rozpocząć od ostrożnego zdjęcia dachówki ponieważ zostanie ona użyta ponownie. Zdjętą dachówkę należy dokładnie przeglądnąć, eliminując uszkodzone jednostki - to samo dotyczy gąsiorów. Poza naturalnym zabrudzeniem dachówek widoczny jest rozrost grzybów i mchów na ich powierzchni, szczególnie po stronie północnej. Dlatego należy ją dokładnie umyć, najlepiej używając myjki ciśnieniowej z dodatkiem detergentu. Po umyciu dokładnie opłukać czystą wodą i wysuszyć. Oczyszczoną dachówkę zabezpieczyć preparatem grzybo i glonobójczym np. TENZI TopEfekt MOSS lub Remmers GLONOSAN ewentualnie inny o podobnych właściwościach.

Usunąć łączenie oraz deskowanie połaci dachowych, ponieważ ich stan nie nadaje się do ponownego użycia. Uzyskawszy dostęp ze wszystkich stron do elementów konstrukcyjnych więźby dachowej, należy ich powierzchnie dokładnie oczyścić używając ręcznych szczotek stalowych. Ewentualne partie osłabionego materiału wyciąć i zaflekować. Tam gdzie zajdzie konieczność wymienić nadbitki krokwiowe na okapach, zachowując oryginalny wzór ich zakończenia. Do zabezpieczenia oczyszczonego drewna zastosować dwukrotną impregnację preparatem grzybobójczym np. firmy Remmers impregnat biobójczy do drewna Adolit lub inny o zbliżonych właściwościach.

Na zabezpieczonej konstrukcji więźby dachowej wykonać pełne deskowanie na styk zaimpregnowaną tarcicą iglastą grubości 25 mm. Jako izolację przeciwwodną i przeciwwilgociową zastosować warstwę papy izolacyjnej odmiany I/333. Następnie wykonać łączenie pod wymiar dachówki na kontrłatach. Ułożyć dachówkę uzupełniając jej niedobór dachówką rozbiórkową o odpowiednio dobranym profilu i wymiarach. Gąsiorzy oraz skrajne pasy dachówki przy styku ze ścianami szczytowymi ułożyć z użyciem niskoalkalicznej zaprawy trasowej, może to być gotowy produkt do zastosowania w obiektach zabytkowych np. firmy Hufgard Optolith - Zaprawa Wapienno-Trassowa – Optosan NSR (szary). Na styku dachówka - ściana szczytowa nie stosować obróbek elewacyjnych z blachy a jedynie wygładzony pas z zaprawy ze spadkiem w kierunku połaci dachowej. Oryginalny dach nie posiadał orynnowania i nie przewiduje się ich montażu. Okap dachu jest na tyle odsadzony od lica ściany, że przy prawidłowo zabezpieczonych ścianach fundamentowych, nie będzie to stanowiło problemu.

3.2. Ściany od zewnątrz – elewacje

a. Stan istniejący

Ściany budynku kapliczki wymurowano z ceramicznej cegły romańskiej, ręcznie formowanej, o wymiarach 30 x 15 x 8 cm. Do poziomu połaci dachowej stanowią one jednolitą bryłę o przekroju 462 x 612 cm. Ściany wymurowano w 1½ cegły, co daje grubość około 47 cm. W szczycie zachodnim budynku znajduje się otwór drzwiowy z fragmentami zachowanej drewnianej ościeżnicy (Fot. 5). Nad otworem widoczne łukowe sklepienie ceglane z wykruszonymi spoinami. W licowanych ścianach nie ma zachowanego stałego wątku układu i wiązania cegieł, Lica cegieł, w większości mają stan na tyle dobry, żeby wykonać ich czyszczenie i pokryć preparatami zabezpieczającymi ale jest także sporo cegieł wymagających bardziej wymagających zabiegów, tak jak pokazano na załączonym zdjęciu (Fot. 6). Na części cegieł występują pozostałości wtórnych tynków. W elewacji wschodniej widoczny obrys zamurowanego pierwotnego, ostrołukowego otworu drzwiowego. Na zdjęciu, szczególnie szczytu wschodniego, widać sztucznie zawyżony grunt nasypowy przy kapliczce i porastającą go bujną roślinność.

Fot. 5. Ściany szczytowe kapliczki. Frontowa (zachodnia) oraz wschodnia

Fot. 6. Powiększony fragment ściany – widoczne szczegóły

Ponad parterem, ściany szczytowe nabierają charakteru neogotyckiego poprzez wyprowadzone sterczyny, nieco wysunięte przed lico ściany na schodkowych odsadzkach. Pola między sterczynami wypełnione są nieco cofniętymi ściankami zakończonymi dekoracyjnymi ażurowymi fryzami. Od pewnej wysokości, wyraźnie widać, że sterczyny zostały przebudowane z użyciem cegły już formowanej mechanicznie. Górne partie sterczyn mają także rozluźnione wiązania i wymagają przebudowy (Fot. 7). Na zdjęciu widoczne także metalowe pozostałości po wtórnych instalacjach.

Fot. 7. Górne partie ścian szczytowych

Ażurowe fryzy, wieńczące ścianki pomiędzy sterczynami, rozpadły się i zapadły się w sobie ale przynajmniej część przyciętych cegieł zachowała się i będzie możliwa do ich odtworzenia. Daszki sterczyn, na uformowanych zaprawą czterościennych ostrosłupach pokryte są blachą cynkową (Fot. 8). Przynajmniej na jednym daszku brakuje pokrycia a na pozostałych blacha nie nadaje się do dalszego wykorzystania.

Fot. 8. Zapadnięte fryzy ażurowe

Fot 9. Stan szczytów sterczyn i pokrycia daszków

Ściany podłużne wyciągnięte zostały tylko do poziomu okapu dachu. Od strony południowej (od ul. Bartoszyckiej) pierwotnie w ścianie były dwa otwory okienne. Na zdjęciu (Fot. 10) widoczny jest tylko jeden, ponieważ drugi został zamurowany. W elewacji tej ściany widać

dużo więcej powierzchni zajętych wtórnymi tynkami oraz farbami nie stanowiącymi wartości historycznych.

Fot. 10. Ściana południowa – od ul. Bartoszyckiej

Istotny jest stan techniczny ścian, pokazany na kolejnych zdjęciach (Fot. 11 i Fot. 12) W pierwszym przypadku pokazano odkształcone drewniane nadproże w istniejącym otworze okiennym wraz z pęknięciami ścian w jego obszarze. Drugie zdjęcie przedstawia pękniętą przez całą grubość muru ścianę pod zamurowanym oknem wraz z załamaniem w pionie wątkiem poziomych spoin. Bez wątpienia jest to skutkiem osiadania posadowienia kamiennej ściany fundamentowej.

Fot. 11. Uszkodzenia ściany w okolicach nadproża okiennego

Fot. 12. Fragment ściany pod zamurowanym otworem okiennym

Ściana podłużna od strony północnej wymurowana jest jako pełna, bez żadnych otworów w przeszłości i obecnie Fot. 13).

Fot. 13. Ściana podłużna od strony północnej

Widoczne są efekty samowoli budowlanej w postaci przybudowanego składzika gospodarczego i przytwierdzonymi do ściany metalowymi elementami. Zadaszenie pokryte papą z pasem uszczelnienia lepikiem zachodzącym na warstwę cegieł (Fot. 14).

Na ścianie pod okapem zachowało się dosyć dużo wtórnego tynku i łat cementowych. Poza tym, stan lica cegieł porównywalny z pozostałymi ceglami. Trudno coś powiedzieć o zabudowanym fragmencie ściany, ponieważ pomieszczenie jest zamknięte i nie ma podglądu. Od środka na ścianie nie ma widocznych rys ani pęknięć.

Fot. 14. Przybudowany skład gospodarczy do ściany kapliczki

Do sprawdzenia sposobu posadowienia ścian kapliczki wykonano otwór kontrolny przy południowej ścianie podłużnej (Fot. 15 i Fot. 16). Ściany kapliczki posadowiono na kamiennym fundamencie o wysokości 80 cm. Kamienie ułożone na zaprawie i spoinowane, przy czym od stromy zewnętrznej zaprawa w spoinach jest wykruszona. W stosunku do istniejącego poziomego terenu fundament kończy się na głębokości 1,00 m ale dlatego, że dwie warstwy cegieł ze ściany znalazły się pod ziemią, co nie powinno mieć miejsca. Teren został sztucznie podniesiony przez nawieziony gruz i po latach, przemieszany z ziemią, porósł trawą i inną roślinnością.

Fot. 15. Otwór kontrolny przy kamiennym fundamencie

Fot. 16. Wysokość kamiennego fundamentu

b. Program prac remontowych ścian od zewnątrz

Przed przystąpieniem do jakichkolwiek prac remontowych, administrator musi spowodować rozbiórkę przymurowanego do ściany kapliczki składu gospodarczego oraz zgromadzonego tam opału i innych przedmiotów przez użytkownika.

Pierwszym etapem będzie naprawa i zabezpieczenie kamiennych ścian fundamentowych. Jak już wcześniej wspomniano, podłużna ściana południowa (od ul. Bartoszyckiej) ma schodkowe pęknięcia w pionie pod zamurowanym otworem okiennym. Przyczyną tego jest niestabilne posadowienie na kamiennym fundamencie. Przez lata, woda opadowa z dachu, skutecznie niszczyła wiązania pomiędzy kamieniami, tym bardziej, że wszystko to się działo w strefie przemarzania gruntu, aż nastąpiło tąpnięcie na pewnym odcinku fundamentu. Prace powinno się rozpocząć od wzmocnienia i ustabilizowania tej właśnie ściany fundamentowej. W tym celu należy odcinkowo odsłaniać fundament, dokładnie oczyścić kamienie i luźne spoiny. Wykonać nowe, mocne wiązania między kamieniami a następnie każdy odcinek podbić betonem C20/25 na głębokość 40 cm pod fundamentem kamiennym. Nie stosować odcinków dłuższych niż 1,00 m i robić to naprzemiennie, zgodnie z zasadami podbijania ścian fundamentowych. Podbijanie dotyczy tylko ściany południowej, pozostałe ściany należy odsłonić, oczyścić i usunąć luźne spoiny. Wykonać nowe, mocne spoiny i zaimpregnować PREPARATEM REMMERS DO WZMACNIANIA KAMIENIA KSE 100 lub innym o podobnych właściwościach a następnie zastosować pionową izolację z folii kubełkowej. Wykop wypełnić pospółką i zakończyć przepuszczalną opaską żwirową frakcji 16/32 mm grubości 30 cm. Poziom terenu wokół budynku ukształtować nieco poniżej muru ceglanego ze minimalnym spadkiem od strony budynku. Szczegóły pokazano w części graficznej.

Uwaga: wszystkie roboty ziemne przy odsłanianiu fundamentów powinny być prowadzone pod nadzorem archeologa.

Prace remontowe przy ścianach zewnętrznych powinny mieć charakter zachowawczy tzn. należy wydobyć i utrwalić wszystkie elementy budynku posiadające wartość historyczną, łącznie z nawarstwieniami na elewacjach. Chodzi o zachowanie pierwotnie malowanego wątku na czerwono a także późniejsze pobiałę. Usunąć należy współczesne warstwy zacierki tynkarskiej oraz bordowej farby. Ściany budynku oczyścić ze wszystkich zainstalowanych metalowych elementów.

W ścianach mają pozostać tylko 4 anky spinające płatwie więźby dachowej ze sterczynami w ścianach szczytowych. Demontażu należy dokonać bez naruszania struktury ścian.

Następnym etapem będzie likwidacja przyczyn pęknięć nad otworami okiennymi oraz scalenie ścian. Konieczna więc będzie wymiana nadproża belkowego i zastąpienia elementami prefabrykowanymi L19 lub beleczkami IPE180. Wprowadzone elementy konstrukcyjne znajdą się wewnątrz muru i nie będą widoczne ani w elewacji ani od środka budynku. Teraz można dokonać zszywania pęknięć w ścianach. W przypadku kiedy pęknięciu uległa cegła ustawiona wozówką w murze, należy ją wymienić na całą. Jeżeli pęknięcia powstały wzdłuż spoin trzeba dokonać ich przeszyci prętami w co drugiej warstwie. Jako sprawdzoną i legitymującą się 30. letnią tradycją napraw zabytkowych budowli jest system „HELIFIX SYSTEM NAPRAWY i WZMACNIANIA KONSTRUKCJI

MUROWYCH”. Można skorzystać z innego systemu dającego nie gorsze efekty końcowe i akceptowanego przez Urząd Konserwacji Zabytków.

HeliBond jest tiksotropową zaprawą na bazie cementu aplikowaną do nacięć w konstrukcjach ceglanych, kamiennych lub betonowych w celu osadzenia w nich elementów metalowych. Materiał cechuje się niską proporcją cieczy do proszku, zapewniającą właściwości tiksotropowe zaprawy, która całkowicie wypełnia wszystkie pustki do których zostanie wtłoczona i szybko osiąga odpowiednią wytrzymałość na ściskanie. W celu zapewnienia dobrego wiązania konieczne jest usunięcie spoiny w poprzek pęknięcia, umieszczenie w nim pręta spinającego i przy użyciu wyciskacza (pistoletu) aplikować zaprawę wiążącą. W przypadku prętów , kotew i łączników firmy HELIFIX przyjmuje się następujące zasady:

HELIBAR	NACIĘCIE ŚREDNICA	ŚREDNICA SPOINY WIERCENIA
4,5 mm	8 mm	8-10 mm
6,0 mm	10 mm	10-12

W całej powierzchni elewacji, cegły znacznie uszkodzone mechanicznie lub które uległy znaczniejszej degradacji należy wymienić. Do uzupełnień stosować starą cegłę rozbiórkową o odpowiednio dobranych gabarytach. Lica cegieł nieznacznie uszkodzonych uzupełnić stosując gotowe zaprawy firmy Remmers lub Optolith, dobierając odpowiedni kolor i fakturę. Scalenia kolorystyczne dokonać stosując farby mineralne np. firmy KEIM.

Farby KEIM mają całkowicie mineralną bazę. Naturalnym spoiwem jest krzemian potasu (szkło wodne potasowe), który chemicznie reaguje z podłożem mineralnym, takim jak tynk, kamień czy beton. W efekcie powstaje wielokrotnie bardziej trwałe powiązanie niż w zwykłe przyleganie konwencjonalnych farb dyspersyjnych.

Najważniejszym czynnikiem decydującym o jakości farby jest spoiwo. Zapewnia ono przyczepność oraz trwałość powłoki malarskiej i tym samym gwarantuje ochronę powierzchni ściany przed oddziaływaniem czynników atmosferycznych.

W celu zachowania jednolitego wątku ceglanego najlepiej będzie wykonać hydrofobizację preparatem Funcosil SNL produkcji Remmers.

Górne partie murowanych sterczyn nie mają zachowanego wątku w wiązaniu cegieł albo wręcz się rozpadają. W tym przypadku należy je rozebrać do zdrowego muru i przemurować. Ażurowe fryzy, pomiędzy sterczynami, należy ostrożnie rozebrać i dokonać ich przemurowania, zachowując pierwotny wzór. Uformować nad sterczynami i nad fryzami daszki i pokryć nową blachą cynkową.

3.3. Stolarka okienna i drzwiowa

a. Stan istniejący

Obecnie, w otworze drzwiowym, znajdują się tylko pozostałości drewnianej ościeżnicy (Fot. 17). Na zdjęciu z 2014 r. (Fot. 18), skrzydło drzwiowe jest jeszcze umieszczone w otworze.

Fot. 17 Otwór drzwiowy z ościeżnicą

Fot. 18. Zdjęcie z 2014 r. ze skrzydłem w otworze

Na szczęście zachowało się skrzydło tych drzwi i chociaż jest w szczątkowym stanie, to można było je dokładnie zinventoryzować. Sporządzono odpowiednie rysunki,

zamieszczone w części graficznej, na podstawie których będzie możliwe wykonanie nowych. Na zdjęciu poniżej (Fot. 19) przedstawiono widok skrzydła drzwiowego od strony frontowej. Widoczny jest ramiak oraz jodełkowe wypełnienie środka klepką. W drzwiach pozostały dobrze zachowane kute zawiasy drzwiowe.

Fot. 19. Widok skrzydła drzwiowego od frontu

Od środka, plecy wykonano z trzech szerokich desek ustawionych w pionie. W poziomie przykręcanych zawiasów są dwie poprzeczne deski usztywniające całość konstrukcji. Połączono je wpustem na jaskółczy ogon (Fot. 21). U dołu widać pozostały fragment nakładanego zamka skrzynkowego. Wszystkie szczegóły z podanymi wymiarami przedstawiono w rysunkach inwentaryzacyjnych stanowiącymi jednocześnie podstawę do wykonania nowych drzwi. Ościeżnica drzwiowa jest wykonana z prostych bali iglastych o przekroju 8 cm x 25 cm.

Fot. 20. Widok skrzydła drzwiowego od środka

Na Fot. 21 pokazano także zachowane zawiasy drzwiowe. Wymiary okuć drzwiowych uwidocznione są w rysunkach inwentaryzacyjnych.

Fot. 21. Połączenie usztywnienia na jaskółczy ogon oraz zachowane zawiasy

Jeżeli chodzi o wygląd pierwotnych okien, to nie ma żadnych danych, poza wymiarami i kształtem ościeżnicy, które można było odczytać z istniejących otworów.

b. Przyjęte rozwiązania w zakresie wykonania stolarki

Drzwi do kaplicy należy wykonać nowe, zgodne z zachowanym wzorcem i sporządzonymi rysunkami. Wykorzystać istniejące zawiasy po wykonaniu ich renowacji polegającej na delikatnym oczyszczeniu przez piaskownię, przywróceniu pierwotnej geometrii i pomalowaniu na kolor grafitowy matową farbą do metalu.

Przeprowadzone badania stratygraficzne powłok malarskich na rewersie skrzydła drzwiowego wskazują na zastosowany na drewnie biały podkład a następnie górną warstwę ugrową. W takim kolorze należy utrzymać nową stolarkę.

Kolor stolarki przyjęto zgodnie ze wskazaniem wynikającymi z badań tj. kolor ugrowy – NCS S3030-Y20R.

Jako zamknięcie drzwi może być zastosowany dostępny w handlu skrzynkowy, nakładany zamek retro typu wiejskiego, odpowiadający kształtem i gabarytami staremu.

Brakujące okno zaprojektowano jako witrynę osadzoną w prostej ościeżnicy o przekroju 55 mm x 200 mm. Wymiar całego okna jest dopasowany do istniejącego otworu i wynosi 128 cm x 205 cm.

Okno ma podział 12 połowy, po 3 pola w poziomie i 4 pola w pionie. Słupki i szprosły w oknie mają identyczne przekroje, bardzo skromne w zdobieniu. Zaproponowany drobny frez w poszczególnych ramach otaczających szybki wynika ze sposobu mocowania szyb w ramie. Mają one być wstawiane od środka i przytwierdzone listwami maskującymi, na podkitówce najlepiej firmy Allbäck - tradycyjny kit do okien. Wszystkie krawędzie elementów ramowych są zaokrąglone promieniem 3 mm. Stąd powstaje obramienie każdego otworu od środka. Taki sam wzór przyjęto od zewnątrz, wykonany frezem. Wszystkie szczegóły przekrojów i konstrukcji okna pokazano w części graficznej. Kolorystykę przyjęto jak w drzwiach wejściowych.

Wszystkie, dotychczas opisane prace remontowe mogą być wykonane przez firmę budowlaną, posiadającą odpowiednie doświadczenie zawodowe.

Uwaga: Prace powinny być prowadzone pod nadzorem dyplomowanego konserwatora zabytków.

4. Wewnętrzne prace konserwatorskie

a. Stan zachowania wnętrza kaplicy

Ściany od środka, w większości, pozbawione są tynków jak przedstawiają poniższe zdjęcia (Fot. 22 i Fot. 23), chociaż w narożniku ścian dolnego zdjęcia widoczne są pozostałości tynku z fragmentami ornamentyki. W ścianach widoczne są wtórne elementy metalowe jak gwoździe, haki itp. Powierzchnia ścian pokryta jest resztkami pyłącego się tynku, zdarzają się także wtórne uzupełnienia cementowe. Podobnie jak w elewacji zewnętrznej występują rysy i pęknięcia wraz z uszkodzonymi ceglami.

W ścianie wschodniej widoczny zamurowany ostrołukowy otwór drzwiowy.

Fot. 22. Fragment ściany zachodniej nad drzwiami

Fot. 23. Narożnik ściany północnej i wschodniej

Najlepiej zachowany tynk z elementami dekoracji ornamentальной znajduje się w zamurowanym otworze okiennym (Fot. 24). Fakt ten przemawia za tym aby pozostawić go w takiej właśnie formie.

Fot. 24. Widok zamurowanego otworu okiennego w ścianie południowej

Podłogę zalega warstwa gruzu przemieszana z osypującymi się tynkami. Wykonana odkrywka wykazała, że pod tą warstwą znajduje się ceglana posadzka z ułożonych na płasko cegieł w sposób raczej przypadkowy, bez zachowania jednolitego wątku.

b. Program prac konserwatorskich wnętrza kaplicy

Prowadzone prace konserwatorskie mają mieć charakter zachowawczy. Należy uzyskać jak najwięcej z zachowanej substancji historycznej i trwale ją zabezpieczyć. Jest to zadanie dla osoby posiadającej wysokie kwalifikacje w zakresie konserwacji zabytków i zaakceptowanej przez WUOZ do wykonania tych prac.

Sam program i metody do zastosowania, zostały nakreślone przez autora przeprowadzonych badań konserwatorskich mgr Mirosława Cholewki i zawarte w końcowych zaleceniach. Nie ma więc potrzeby powielać ich w tym miejscu tym bardziej, że są to zagadnienia specjalistyczne z zakresu konserwacji i rekonstrukcji zabytków. Tak więc temat powinien być potraktowany całościowo i powierzony do wykonania odpowiedniej osobie.

Opracował:
inż. Józef Żelichowski
upr. 117/88/OL